

Dimitrij Plichta

VINCO

/filmová poviedka/

Treba hneď na začiatku povedať, že poviedku treba ako filmovú prijať a pracovať na nej, aby mohol byť z nej literárny scenár, nie ďalšia verzia filmovej poviedky.

Dovolím si uviesť niekoľko námietok. Možno nie sú to všetko ani námietky moje, a to preto, že sa vyskytnú z ~~niekoľkých~~ rozmanitých schvaľovacích miest, ale uvediem ich. Možno sa niekde stalo, čo v tejto poviedke čítame, možno je to fakt -- ale treba si hneď na začiatku dať otázku: Je tento fakt pravdou o súžití občanov cigánského pôvodu s ostatnými občanmi nášho štátu, je pravdou o účasti občanov cigánského pôvodu v našej armáde a o armáde vôbec? Udalosť, povýšená v umeleckom diele na umeleckú pravdu, odporuje tu skutočnosti: Priehrada medzi Cigánmi a Necigánmi sa láme a pomaly už likviduje, často je to tragické, ale i humorné, trpké, ale i smiešne -- a fakt je, že Cigáni už začínajú vrasť do života ostatných občanov, a to často i veľmi osožne, a čo je dôležité, za ~~ich~~ výdatnej ~~pomoci~~ pomoci štátu. Takto je to v civile a takto je to asi aj v armáde. Armáda im pomáha, i keď sa to často deje proti ich vôli, i keď je to pre nich často trápne, trpké a možno tragické. A na poslednom mieste, ale to je najdôležitejšie -- bolo by možné obviniť Vincových kamarátov a či spoluslúžiacich vojakov z takéhoto krutého žartu? Ak by totiž toto bola pravda, možno si potom o armáde myslieť naozaj všetko, i to, že je to čvarga pobudov a lotrov, na ktorých nijaká výchova nezapôsobila, ktorí naprosto nič nevedia, že práve armáda je miestom, kde sa individuum musí zbaviť seba samého, aby mohlo byť osožnou zložkou.

kolektíva -- a ~~tu~~ v dôsledku toho všetkého armáda je čosi, akási organizácia na pestovanie rasizmu. Náš človek je rasista..., asi tak by toto myslenie pokračovalo -- a tu v týchto polohách umelecká pravda prestáva byť pravdou vôbec a odporuje objektívnej skutočnosti.

Toto sú iste príkre slová, ale hovorím ich nie preto, aby som poviedku udusil. Nie. Poviedke treba pomôcť, pretože je zaujímavá, dobre komponovaná, živá, napí~~l~~^lnavá a dobre by sa vynímala na plátne. Problémy Cigánov a Necigánov, aj hĺbky vášne -- toto všetko sa ľahšie prijíma, ak je v tom humor, ak sa traktovanie problémov ^{ne}pohybuje len po cestách pošmúrnych. Škodí poviedke pričierna pošmúrnosť, nedostatok humoru, nedostatok odľahčujúcich prvkov, napríklad skepsy, a hlavne záver, nie tá tragika -- nie tá prikrutá smrť Sujanina, ale neschopnosť Vincových kamarátov /v obraze 82/ priznať sa k tomu, ako Vincovi "užízli kšandu".

Príbeh je ponorený do vášne /Vinco, Sujana, Gejza/, preto treba vytvoriť trojuholník paralelný /Vinco, Sujana, vojak-jednotlivec, nie útvar/ a tento druhý trojuholník motivovať azda láskou k Sujane a závišťou k Vincovi, hnevom na neho a podobne. Ten vojak bude síce v uniforme, ale jeho vášeň zaručí príbehu viac človečiny, ~~tu~~ hlbšiu dramatickosť, možno i viac umeleckej pravdy a svetlo presunie z armády kdesi do človeka hlbšie. Zaručilo by to príbehu aj dlhšiu životnosť.

Bratislava, 7. júna 1962.

St. Kramár